

Coperta: arh. Daniel Munteanu

Sursa ilustrațiilor copertei: *Wikimedia Commons*.

- 1) Homer, sculptură în marmură, cunoscută ca „Homer Caetani”, datând din sec. al II-lea;
- 2) Președintele George Washington, portret de Gilbert Stuart, 1796;
- 3) Wolfgang Amadeus Mozart, portret neterminat, de Joseph Lange, 1782.

Titlul original: *People Who Changed the World*

Copyright © 2005 by Rodney Castleden. First published in Great Britain by Little, Brown Book Group Ltd in 2005.

© 2015 Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii METEOR PUBLISHING.

Contact:

Tel./Fax: 021.222.83.80

E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:

Tel./Fax: 021.222.83.80

E-mail: carte@meteorpress.ro

www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CASTLEDEN, RODNEY

Oameni care au schimbat lumea / Rodney Castleden ;

trad.: Mihaela Văcariu. - București : Meteor Publishing, 2015

2 vol.

ISBN 978-606-8653-30-3

Vol. 1 : **De la Homer la Mozart**. - ISBN 978-606-8653-31-0

I. Văcariu, Mihaela (trad.)

008(100):929

© del Tineri Yndustria, nr. 31,
Sector 5, București, ROMANIA
fedprint
TIPOGRAFIE
Tel: 011.80.55.41147.78 office@fedprint.ro

Opiniile prezentate în acest volum aparțin autorului. Informația este furnizată pornind de la premisa că cititorii vor avea răspunderea de a-și forma propriile puncte de vedere asupra chestiunilor discutate; ei sunt sfătuiți să consulte un specialist pentru a verifica toate reprezentările, afirmațiile și informațiile obținute din această carte.

Rodney Castleden

Oameni care au schimbat lumea

Vol. I

De la Homer la Mozart

Traducere din limba engleză
de Mihaela Văcariu

**METEOR
PUBLISHING**

Cuprins

<i>Introducere</i>	9
I. ANTICHITATEA	15
Imhotep	16
Hammurabi	18
Moise	20
Muwatallis	22
Ramses al II-lea	25
Agamemnon	27
Homer	30
Nabucodonosor al II-lea	32
Pitagora	34
Buddha	36
Confucius (Kong Fu Zi)	38
Eschil	41
Xerxes	44
Fidias	46
Sofocle	49
Pericle	51
Platon	54
Aristotel	56
Alexandru cel Mare	59
Erostrat	64
Euclid	66
Arhimede	67
Qin Shi Huangdi (Împăratul Qin)	70
Iulius Caesar	72

Marc Antoniu	76
Augustus	78
Iisus Hristos	81
Ptolemeu	85
Alaric I	88
Attila Hunul	91
II. LUMEA MEDIEVALĂ ȘI RENASCENTISTĂ	95
Clovis	96
Cosmas Indikopleustes	98
Mahomed	99
Carol cel Mare	102
William Cuceritorul	104
Saladin	109
Ginghis-Han	112
Marco Polo	114
Dante Alighieri	117
William din Ockham	119
Johannes Gutenberg	120
Cristofor Columb	121
Leonardo da Vinci	125
Vasco da Gama	126
Nicolaus Copernic	128
Francisco Pizarro	131
Fernando Magellan	133
Martin Luther	136
Ivan cel Groaznic	140
Richard Tarleton	144
Hideyoshi Toyotomi	146
Akbar	149
Sir John Harington	151
Galileo Galilei	153
William Shakespeare	157

III. LUMEA ILUMINISMULUI	163
Cardinalul Richelieu	164
Oliver Cromwell	167
Blaise Pascal	170
Sir Isaac Newton	173
Gottfried Leibniz	177
Thomas Savery	182
Petru cel Mare	184
Abraham Darby	187
Voltaire	188
Mihail Lomonosov	190
Jean Jacques Rousseau	192
James Hutton	196
James Cook	199
George Washington	202
James Watt	206
Thomas Paine	209
Frații Montgolfier	211
Prințul Gebhard von Blücher	213
Johann Pestalozzi	216
Johann Wolfgang von Goethe	218
Wolfgang Amadeus Mozart	223
Marchizul de La Fayette	226
Maximilien Robespierre	231
Lordul Horatio Nelson	236
William Wilberforce	243
William Symington	245
Thomas Malthus	247
Lordul Elgin	250
<i>Index de nume .....</i>	<i>253</i>

*A trăit în jurul anului 2970 î.H., pe timpul domniei faraonului Zoser.
Este cel mai vechi arhitect al cărui nume s-a păstrat.*

REALIZĂRI:

*A proiectat și a construit cea mai veche piramidă egipteană.
Este primul om care a proiectat un monument.
A creat un edificiu durabil pentru unul dintre cei mai vechi regi egipteni.
A fost venerat de poporul egiptean antic pentru înțelepciunea lui.
În secolele care au urmat, a fost considerat erou și zeu.*

IMHOTEP ERA UN egiptean din timpurile de odinioară, medic și sfătuitor al faraonului Zoser. El a fost cel care a proiectat piramida unică în trepte de la Saqqara, ce domina orașul Memfis. Cum era de așteptat, cu timpul, Imhotep a ajuns venerat ca mare învățator și mentor. Pe la anul 500 î.H., după mai bine de două milenii de la moartea lui, era privit drept o zeitățe minoră, fiul cel dător de viață al lui Ptah, zeul orașului Memfis, căruia scribii obișnuiau să-i închine libații înainte de a porni la lucru. Pentru greci, era echivalentul egiptean al lui Esculap, zeul grec al medicinei, găsindu-se multe figurine de bronz care îl înfățișau pe Imhotep ca zeu vindecător.

La vremea în care Herodot vedea și descria piramidele, în anul 450 î.H., Imhotep era la fel de departe în timp de el, cât este Herodot de noi astăzi. Un poet scria:

*„Am auzit cuvântările lui Imhotep și Hardedef
Cu vorbe folosite peste tot.
Unde le e acum sălașul?
Zidurile li s-au năruit, căminul lor nu mai e,
Ca și cum nici n-ar fi fost vreodată.”*

Deplângerea suferinței infinite provocate de vremelnicia ființei umane este un sentiment des întâlnit în poezia egipteană antică. Viața omului e scurtă, iar realizările lui se fărâmițează și se pierd.

Dar versurile se înșelau în privința lui Imhotep – nu numai că ni-l amintim acum, după mii de ani, dar îi putem vedea și edificiile, neclintite de la locul lor.

Realizarea deosebită a lui Imhotep a fost dezvoltarea piramidei ca un nou și ambițios tip de monument. Până la el, monumentele funerare egiptene erau niște structuri pătrate, masive și cu un singur etaj, care purtau numele de *mastaba*. La început, zidurile din cărămidă ale acestor monumente se construiau înclinate spre interior, în jurul unor lăcașe de pietriș, piatra durabilă nefiind folosită decât mai târziu. Erau înălțate pentru regii din dinastiile timpurii, fiind aproape cu certitudine imitații ale palatelor regale și nobiliare, sălașuri ale morților, construite după asemănarea căminelor celor vii. Se spune că Imhotep este cel care s-a gândit primul la folosirea pietrei în construcții.

Piramida în trepte a lui Imhotep a fost ridicată într-o incintă care preia planul palatului faraonului Zoser din Memfis. Este prevăzută cu intrări false cioplite în piatră dură, cu ademenitoare uși întredeschise, care nu lasă nicio speranță muritorilor că ar putea pătrunde.

Piramida în trepte era un proiect revoluționar început ca o *mastaba* pătrată, acoperită cu calcar și înaltă de 8 metri, dedesubtul căreia se ascundea un labirint de camere funerare regale subterane. Imhotep a avut apoi inspirația de a construi o altă *mastaba*, mai mică, deasupra celei dintâi, căreia i s-au suprapus alte două, fiecare mai mică decât cea de dinainte. Ajuns aici, și-a dat seama că de fapt crease un monument impozant care putea fi cu ușurință făcut chiar și mai impozant prin lărgirea ariei bazei și adăugarea a încă două etaje. În final, piramida în trepte a ajuns să cuprindă șase etaje.

Noua clădire construită de Imhotep era mai înaltă, mai complexă și mai impresionantă decât toate celelalte construite în Egipt înainte vreme, fiind totodată și foarte luxos împodobită cu sculpturi în piatră și multe și minunate vase din alabastru, porfir și serpentin. În ciuda furtului a numeroase podoabe, surprinzător de multe au rămas totuși la locul lor, iar piramida însăși se înalță și azi, neatinsă.

Mai târziu, piramidele s-au construit la scară și mai mare, dar meritul de a fi deschis calea i se cuvine lui Imhotep, creatorul piramidei în arhitectură, cel care a devenit cu adevărat proiectantul celei mai vechi minuni a lumii străvechi. Experții sunt de părere că Imhotep

a realizat acest plan remarcabil dintr-o singură mișcare, proiectându-l în întregime în timpul construcției piramidei în trepte. Tot lui Imhotep îi revine meritul de a fi primul servitor regal care i-a putut oferi stăpânului său, faraonul Zoser, nemurirea după care tânjea. În anul 3000 î.H., regalitatea însăși se afla la început. Noul fenomen al regalității a adus cu sine cultul personalității, la rândul lui însoțit de dorința de a exercita un impact vizibil asupra mediului, dorința de a rămâne pentru totdeauna în memoria omenirii. Imhotep a fost primul care a îndeplinit aceste dorințe.

HAMMURABI

A trăit aproximativ între anii 2087-2025 î.H.

A fost rege al Babilonului, întemeietor de imperiu, printre primii legiuitori.

REALIZĂRI:

Fondatorul marelui imperiu mesopotamian al Babilonului.

A transformat Babilonul din sat într-un mare oraș.

A statornicit Babilonul ca un centru politic și intelectual al Asiei Occidentale.

A elaborat cel mai vechi cod de legi cunoscut.

HAMMURABI S-A NĂSCUT în jurul anului 2087 î.H. și a devenit cel de-al șaselea rege al Babilonului din dinastia Amoritiților. Se crede că a apărut în Vechiul Testament sub înfățișarea de „Amrafel, regele Șinearului”, care a cotropit Canaanul în vremea lui Avraam. În timpul celor 43 de ani ai săi de domnie, Hammurabi a extins Imperiul Babilonian, transformând Babilonul, orașul său natal, într-o mare metropolă, capabilă mai întâi să rivalizeze și apoi să depășească orașul vecin Kish, aflat la numai 12 kilometri depărtare înspre est. Sub conducerea sa, Babilonul a devenit centrul politic, cultural și intelectual al Asiei de Vest, păstrându-și acest statut chiar până în vremea lui Hristos, vestiții „înțelepți de la Răsărit” venind probabil din Babilon.

În vremea lui Hammurabi și probabil cu sprijinul acestuia, preoții babilonieni l-au ridicat pe zeul local Marduk la un rang superior,

transformându-l în mare zeu. În mitologia akkadiană, Marduk este pus să-l înlocuiască pe Ninurta, zeul mai vechi care apărea în mitul sumerian al întemeierii.

S-a păstrat o scrisoare a acestuia către guvernatori, din care se poate vedea că Hammurabi instituisese o administrație guvernamentală de o eficiență remarcabilă. Sinmuballit, tatăl lui Hammurabi, realizase unificarea regatelor Sumerului și Akkadului și, pe baza acestei moșteniri, Hammurabi lărgeste hotarele imperiului spre nord, pentru cucerirea văii Tigrului și a văii Eufratului, lucru dovedit apoi a fi unul dintre evenimentele de cea mai mare importanță și cu cele mai largi implicații din istoria antică.

Pentru noi cei de astăzi, Hammurabi a rămas mai ales un mare legiuitor, care a alcătuit unul dintre cele mai timpurii coduri de legi cunoscute. În toate orașele s-au ridicat probabil stâlpi monumentali, care să poată fi văzuți de toată lumea și la care să poată face referire judecătorii din întreaga împărăție. La Susa s-a descoperit o placă aproape completă, pe care se găseau legile acestuia, înscrise în limba sumeriană pe o lespede de 2 metri și jumătate înălțime, aflată în prezent în păstrarea Muzeului Luvru din Paris. Textul legilor este scris dedesubtul unui basoreliev care îl înfățișează pe rege adâncit în rugăciune în fața lui Shamash, zeul soarelui, care îi înmânează el însuși legile. Acest concept era probabil obișnuit în tot Orientul Mijlociu și Apropiat, cuprins mai apoi și în istoria lui Moise care, pe muntele Sinai, primea nemijlocit de la Iahve cele Zece Porunci.

Pe lespede de la Susa, Hammurabi pusese să se înscrie aproape 300 de legi, spre deosebire de celelalte copii, care nu erau toate la fel de cuprinzătoare. La Nippur s-a găsit un set de tăblițe care reprezentau fragmente din codul de legi.

Domnia de 43 de ani a lui Hammurabi a fost de cea mai mare importanță în istoria antică a Orientului Mijlociu. Acesta a întemeiat un uriaș imperiu mesopotamian, cu o eficiență administrație centralizată și a transformat Babilonul în cel mai mare oraș din Asia Occidentală. A fost inițiatorul și conducătorul unor reforme religioase cu largi implicații, printre care și reconstrucția panteonului sumerian, Hammurabi reorganizând de fapt zeitățile. A instituit un cod cuprinzător de legi și s-a asigurat de punerea lui în practică pe cuprinsul întregului imperiu.

A trăit în secolele XIV–XIII î.H.

Profet, alcătuitor de legi, conducător al poporului lui Israel, fondator al națiunii israelite, întemeietor al iudaismului.

REALIZĂRI:

A unit triburile israelite într-o națiune embrionară.

I-a condus pe evrei în fuga lor din Egipt.

Le-a oferit evreilor un zeu, Iahve, și le-a mijlocit relațiile cu acesta.

A primit cele Zece Porunci.

A creat noua religie a iudaismului.

I-a călăuzit pe evrei într-o „Țară a Făgăduinței”, dată de Dumnezeu.

MOISE A FOST profet și întemeietor de legi evreu, menționat în Vechiul Testament. S-a născut în Egipt, din părinți leviți, într-o vreme în care poporul lui Israel era sclav pe pământ egiptean. La puțin timp de la naștere, Moise („Mosheh”, în limba ebraică) a fost salvat când a avut loc uciderea în masă a pruncilor evrei, poruncită de faraon: mama lui l-a vârat într-un cufăr ascuns în papura de pe malul fluviului Nil. Acolo a fost găsit de una dintre fiicele faraonului, care l-a luat și l-a crescut. Ajuns mare, a ucis un egiptean care tiraniza un evreu și, ca să scape de pedeapsă, a fost nevoit să fugă.

Tânăr fiind, a trăit în ținutul Midian, la preotul Ietro, căsătorindu-se cu una dintre fiicele acestuia și având ca fii pe Gherșon și Eliezer. La Muntele Sfânt a avut o întâlnire de o importanță covârșitoare: cu Dumnezeu. Dezvăluindu-și în fața lui Moise numele de „Iahve” (Iehova), Dumnezeu i-a poruncit să scoată poporul lui Israel din Egipt. Zeul nou-numit și-a arătat nemulțumirea față de purtarea egiptenilor pogorând asupra lor un șir de nenorociri, care a culminat cu moartea primului lor născut.

La momentul acela, Moise ajunsese conducătorul poporului lui Israel. În anul 1270 î.H. cu aproximație, i-a eliberat din sclavie, conducându-i spre răsărit, în adâncul peninsulei Sinai și de acolo mai

departe, în Kadeș și Moab. Egiptenii care îi urmăriseră s-au înecat în Marea Roșie.

Aflându-se pe muntele Sinai, Moise l-a întâlnit din nou pe Iehova, care i-a dat cele Zece Porunci, un cod de legi sumar și simplificat. Oferind această lege israeliților și mediind pe lângă Iehova, Moise a devenit efectiv fondatorul religiei iudaice.

După o îndelungă perioadă de „rătăcire”, timp în care noul zeu i-a supus pe israeliți încercărilor, întărindu-le credința, Moise i-a condus spre hotarele a ceea ce considerau ei drept „pământul făgăduinței”, țara lui Israel, pe care de atunci încolo nu au încetat să și-o revendice drept dar al lui Dumnezeu. Această credință neîntreruptă se află în spatele multor dispute teritoriale care au avut loc în Israel/Palestina în ultima jumătate de secol.

Moise a murit la muntele Nebo, în nord-vestul Mării Moarte, lăsând urmașului său, Iosua, sarcina de a-i conduce pe israeliți peste râul Iordan în Canaan, Țara Făgăduinței.

În jurul vieții lui Moise s-au țesut mai apoi povești cum ar fi cea despre începerea idolatrizării șerpilor și taurilor, fiind imposibil să ne dăm seama care dintre acestea se bazează pe adevărul istoric și care nu. Cert este că Moise a fost fondatorul poporului israelit, cel care a unit multele triburi într-o singură națiune. Tot el, într-un mod extraordinar, a fost întemeietorul religiei ebraice, prezentându-le israeliților noul lor zeu, Iehova, jucând rolul de unic mediator între zeu și oameni. A fost în mod evident o personalitate foarte charismatică, ce s-a aflat în centrul evenimentelor legate de fuga israeliților din Egipt.

Primirea celor Zece Porunci a fost poate o realizare de mai mică importanță, reprezentând un cod simplificat și incomplet de comportament etic. Chiar și așa fiind însă, cu tot caracterul lor succint și simplu, acestea au devenit și au rămas un simbol de neuitat pentru noua religie. Cele Zece Porunci au toate atributele și forța unui logo corporatist. Dincolo de orice îndoială, Moise se evidențiază drept una dintre cele mai mărețe și importante figuri din istoria omenirii.

S-a născut în jurul anului 1335 î.H. și a murit aproximativ în anul 1282 î.H.

A fost un mare rege al hitiților, comandant al armatei și strateg.

REALIZĂRI:

I-a învins pe egipteni în bătălia de la Kadeș.

A făcut din Imperiul Hitit un stat egal ca putere cu Egiptul.

MUWATALLIS A FOST marele rege sau supra-regele Imperiului Hitit în perioada care a culminat cu Războiul Troian. Acesta s-a aflat în fruntea unui vast imperiu, numit câteodată țara Hatti, care se întindea în mare parte peste teritoriul actual al Turciei. De-a lungul coastei sale de apus se confrunta cu problemele create de incursiunile micenienilor, care au atacat și jefuit mai multe orașe înainte de asaltarea în cele din urmă a cetății Troia, aflate în nord-vest. Marii regi hitiți își încercau deseori talentele diplomatice pentru a stăvili astfel de incursiuni dinspre apus, pentru că în răsărit se confruntau cu probleme și mai mari, acolo existând un conflict de interese cu asirienii și egiptenii.

Muwatallis era fiul lui Mursilis al II-lea, care, timp de 30 de ani, păstrase intact imperiul moștenit de la tatăl său. Muwatallis era un bărbat gras, cu o fire plăcută, care a dus o viață mai curând activă decât contemplativă. El a fost cel care și-a luat revanșa față de umiliința suferită de Suppiluliuma și l-a învins pe Ramses al II-lea în bătălia de la Kadeș, care a transformat Imperiul Hitit și Egiptul în rivali pentru o poziție și putere egale.

Din păcate, în ciuda vastelor arhive hitite existente, despre Muwatallis s-au scris foarte puține, iar despre bătălia de la Kadeș nu s-a descoperit nimic scris, poate din cauză că Muwatallis și-a mutat capitala de la Hattusa, oraș identificat și cercetat arheologic, într-o localitate numită Dattassa, zonă rămasă nedescoperită dar care, odată găsită, s-ar putea să ne dezvăluie mai multe despre acest remarcabil rege. Există o teorie conform căreia Dattassa s-ar fi aflat lângă Adana, acesta fiind locul în care s-a descoperit un monumental relief

înfățișându-l pe Muwatallis. Deși locul în care și-a mutat Muwatallis capitala nu se cunoaște încă, se poate presupune că acesta dorea o mai mare apropiere de hotarul cu Siria, astfel încât să poată reacționa mai rapid în caz de invazie.

O altă posibilitate ar fi ca această mutare să reprezinte o împărțire a responsabilităților: Muwatallis conducea sudul, iar fratele lui, Hattușili, era un fel de vicerege autodesemnat la granița de nord. Acțiunea neconstituțională a lui Hattușili a avut drept consecință existența a doi regi în Țara Hatti, care colaborau în vederea controlării conflictului intern. Hattușili a fost capabil să asigure participarea unor contingente de armată din regiunea „proprie”, care să sporească efectivele armatei hitite conduse de Muwatallis, care îl înfruntau pe faraonul egiptean.

Responsabilitatea împărțită nu era însă ușor de gestionat. Au existat două împrejurări când Muwatallis a intentat acțiuni legale oficiale împotriva propriului frate din cauza unor acte rămase necunoscute, dar care se refereau probabil la vreo conspirație.

Muwatallis nu ne-a lăsat decât puține informații despre sine și faptele sale. Ca să putem citi o relatare completă a acțiunilor lui Muwatallis de la Kadeș, trebuie să apelăm la dușmanul lui, Ramses, care a ordonat ca pe zidurile de la Ramesseum, dar și la Karnak, Luxor, Abydos și Abu Simbel, să se descrie în piatră originile și desfășurarea conflictului. În vremurile acelea, templele serveau și ca muzee și biblioteci. Cauza specifică a luptei a fost trădarea regatului hitit Amurru, un corespondent aproximativ al Libanului modern, și alăturarea acestuia egiptenilor. În afara faptului că se afla la întreținerea celor trei sfere de influență – hitită, asiriană și egipteană, micul regat era lipsit de importanță. Prevalându-se de această trădare, Ramses, pe atunci un tânăr abia trecut de douăzeci de ani, impulsiv și energic, s-a așezat în fruntea unei armate care a părăsit Egiptul în speranța cuceririi întregii Sirii. Lui Muwatallis i s-a dat de veste și a strâns o armată ca să-l împiedice pe Ramses să-și realizeze scopul.

Faptul că, de obicei, sursa de informații despre bătălia de la Kadeș este una egipteană constituie o problemă, aceasta fiind în mod inevitabil subiectivă. Există o poezie egipteană care se identifică afectiv cu faraonul:

„Când s-a luminat pământul, atunci m-am aruncat în luptă, înarmat pentru înclăștare ca un taur în călduri... Mi-am croit cărare în vânzoleală și m-am prăvălit asupra dușmanului ca un șoim... Eram ca Ra când se ivește dimineța; razele mele pârjoleau chipul vrăjmașilor... Și-atunci izbucni Netrebnicul din Hatti, slăvind numele Majestații Sale: «Ești un conducător, asemenea lui Ra... Stârnești groază în Țara Hatti, căci i-ai frânt spinarea pentru totdeauna.»”

„Netrebnicul din Hatti” era regele Muwatallis, dar e puțin probabil ca acesta să se fi referit la Ramses în astfel de termeni, pentru că acesta era de fapt cel învins în marea bătălie. Există câteva informații provenite din arhivele hitite, care dezvăluie că hitiții au făcut uz de subterfugii abile și strategii militare iscusite ca să-l păcălească și să-l deruteze pe Ramses. Se poate ca doar căderea nopții să-l fi salvat pe Ramses de la distrugerea totală, acesta scăpând de pe câmpul de luptă numai pentru că nu l-au urmărit hitiții.

Această uriașă înclăștare între imperii a avut loc în anul 1285 î.H. Muwatallis era în așteptarea lui Ramses și a uriașei sale armate, întinzând de fapt o capcană complicată. Ramses a înghițit momeala – informațiile false oferite de doi beduini care se dădeau drept dezertori hitiți, și s-a trezit deodată cu tabăra înconjurată. Una din diviziile egiptene a fost masacrată.

Chiar și din descrierea bătăliei făcută de Ramses, părtinitoare cu egiptenii, este clar că Muwatallis și generalii acestuia erau strategii neîntrecuți, fără egal în istorie. Ramses a scăpat, rămânând în viață pentru a mai lupta și cu alte ocazii și a descrie evenimentul ca pe o victorie, el fiind de fapt învins. Muwatallis demonstrase suficientă forță militară ca să le arate egiptenilor că nu vor mai înainta niciodată spre miazănoapte.

Muwatallis nu a mai trăit mult după această măreață victorie. În tratatul cu Egiptul încheiat de succesorul acestuia, Hattușili, nu aflăm decât că „Muwatallis, Marele Prinț din Hatti, fratele meu, s-a săvârșit din viață după cum i-a fost soarta”.

RAMSES AL II-LEA

S-a născut în anul 1304 î.H. și a murit în anul 1237 î.H.

A fost faraon, ziditor de monumente, neîntrecut propagandist și și-a publicat singur scrierile.

REALIZĂRI:

A domnit peste Egipt timp de 67 de ani.

Mare editor al propriilor opere, și-a asigurat un loc peren în istorie.

A ctitorit templele de la Abu Simbel.

A finalizat sala cu coloane a templului din Karnak.

A cizelat imaginea civilizației antice a Egiptului, care a rămas definitiv în istorie.

RAMSES CEL MARE a fost cel de-al treilea rege din cea de-a nouăsprezecea dinastie și poate cel mai mare dintre faraonii egipteni sub aspectul reputației istorice.

În tinerețe, a încercat să lărgească hotarele imperiului spre nordul Libanului de astăzi, ceea ce l-a situat în confruntare directă cu Imperiul Hitit. În bătălia decisivă de la Kadeș, a fost învins de Muwatallis, deși în propria descriere lupta a fost prezentată ca o victorie a egiptenilor.

Ramses era înzestrat cu remarcabile însușiri de promovare a propriilor înfăptuiri, acesta folosindu-și scribii și artiștii ca să-i creeze o imagine de figură divină. În relatările despre bătălia de la Kadeș, scribii i-au atribuit doborârea a mii de dușmani, deși, în realitate, Ramses nu ar fi putut acționa altfel decât ca stindard de bătălie, dând ordine deseori lipsite de utilitate. Domnia lui Ramses a constituit veriga cea mai slabă a mașinii de război egiptene; la Kadeș, ideile lui strategice au fost în mod evident naive în comparație cu cele ale lui Muwatallis. Ramses a pierdut lupta și teritoriul din jurul Kadeșului, cucerit de predecesorii săi, reușind însă să-și convingă propria generație și pe cele care au urmat că obținuse de fapt o mare victorie. A fost o capodoperă de răstălmăcire a adevărului.

La ceva timp după luptă, s-a negociat un tratat cu marele rege hitit, între cei doi instaurându-se pacea și recunoașterea reciprocă. Ramses s-a căsătorit cu o prințesă hitită.